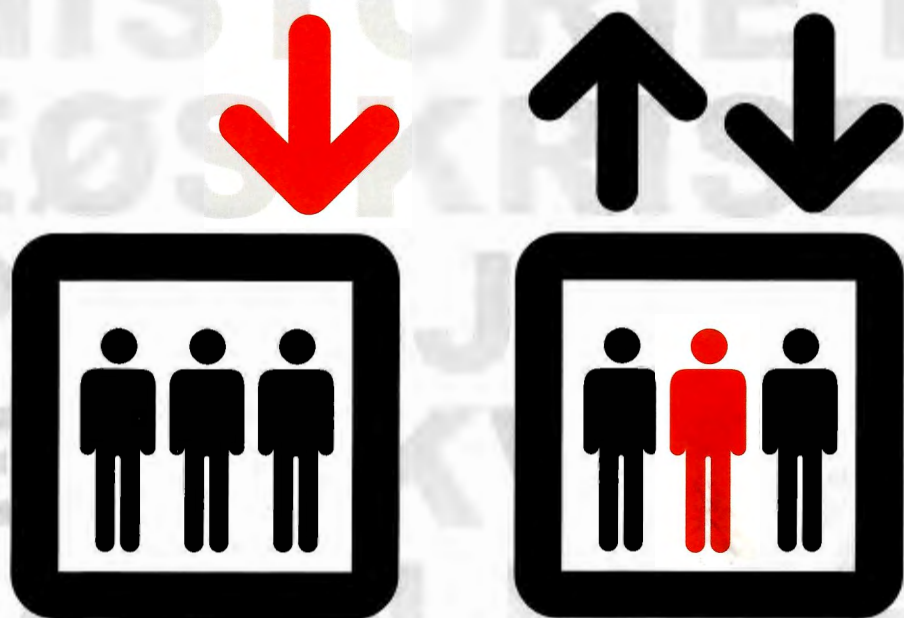

TERJE SKOG (RED)

FAGLIG DEBATTBOK 2013

FORLAGET RØDT!

Siri Jensen:

Hvorfor er kvinners arbeidskraft mindre verdt?

Marx mente at verdien av en vare, under kapitalismen, blir bestemt av den mengden arbeid, dvs. arbeidstid, som i gjennomsnitt trengs for å produsere varen. En bil har høyere verdi enn en synål fordi det er nedlagt mer arbeidstid i bilen. Under kapitalismen er også arbeidskrafta en vare. Arbeideren selger arbeidskrafta si, og det er den hun får betalt for, ikke det arbeidet hun gjør. Når hun har solgt arbeidskrafta si, kan kapitalisten bruke den hele arbeidsdagen og presse så mye arbeid som mulig ut av den. Dette er grunnlaget for utbyttinga.

Marx mente også at verdien av varen arbeidskraft var bestemt av den mengden arbeid som trengs for å produsere den. Når det gjelder varen arbeidskraft, betyr dette den mengden arbeid/arbeidstid som trengs for å produsere de livsnødvendighetene arbeideren og hans familie må ha for å leve og stille arbeidsdyktig på jobben fra dag til dag.

Kvinnens arbeidskraft har mindre verdi

Hovedårsaken til den lave kvinnelønna er at kvinners arbeidskraft har mindre verdi enn menns innafor kapitalismens økonomiske system.

Kvinneundertrykkingas lange historie skal vi ikke gå inn på her, men bare nøye oss med å slå fast at kapitalismen med sitt lønnsarbeidersystem eltet kvinneundertrykkinga inn i det økonomiske systemet på en ny måte: Familien som et forsørgessystem ble definert av lover som slo fast foreldres forsørgelsesplikt overfor barn, ektefellers for hverandre og i utgangspunktet også barns forsørgelsesplikt overfor foreldre.

Familien har hovedansvaret for forsørginga av den arbeidskrafta som stat

Artikkelen er et utdrag fra Siri Jensens hefte, *Kvinnelønna*, som ble utgitt i 1995, og i reviderte utgaver i 2000 og 2008. Den siste utgava ble utgitt av tidsskriftet *Rødt!*.

og næringsliv til enhver tid ikke har behov for, de som er for sjuke til å arbeide og samfunnets barn. Hvilke behov det er for arbeidskraft, endrer seg. Det som uansett står fast, er at familien stort sett overlever uten å bli rik – og uten å dø ut.

I 50-åra i Norge var det vanlig (gjennomsnittlig) med 1 lønn i en familie på for eksempel 4 eller 5. Den rakk til neste lønningsdag, ut fra hva som var en vanlig levemåte for arbeiderfamiliene da. I dag er det gjennomsnittlig ca. en hel lønn (mannen) og en 6-timersdagslønn (kvinnen) i familien. Det rekker også til neste lønningsdag ut fra hva som er vanlig levemåte nå.

Altså: Som ved en lovmessighet setter det seg et gjennomsnitt, noe som er vanlig. Det skjer en tilpasning mellom verdien av arbeidskrafta (forenkla uttrykt i lønn) og det antallet som vanligvis i samfunnet, på et gitt tidspunkt, har lønn i familien. Dette viser oss at arbeidernes lønn ikke dekker en person, men at den også skal dekke forsørginga av dem som til enhver tid ikke har lønnsarbeid i familien, helt eller delvis. Her kommer kvinnene dårligst ut, for til familien som forsørgerenhet, ligger en mengde arbeid (hus, omsorg, organisering). Dette utgjør en stor andel av samfunnets samla og nødvendige arbeid. Av historiske grunner, igjen, er det kvinnene som gjør det meste av dette arbeidet – for samfunnet, og tilpasser lønnsarbeidet til omfanget av omsorgsarbeidet.

Den historiske kjønnsarbeidsdelinga i samfunnet og i familien gjør at samfunnet fortsatt er organisert rundt mannen som «forsørgeren», «hovedarbeidskrafta». Det gjelder alle menn, om de lever i familier eller ikke, og kommer til uttrykk blant annet i at menn og mannsdominerte yrker er høyere betalt enn kvinner og kvinneedominerte yrker.

Kvinnene utgjør i dette systemet «tilleggsarbeidskrafta», «den økonomiske bipersonen». Dette rammer alle kvinner, om de lever i familier eller ikke, og kommer til uttrykk ved at kvinner og kvinneedominerte yrker er lavere betalt enn menn og mannsdominerte yrker. Dette at kvinnene trengte mindre lønn enn menn, var i utgangspunktet en helt åpen begrunnelse for

å ansette kvinner i staten, for eksempel på telegrafene, og velferdsstaten er bygd på lave kvinnelønninger. Det er premisset om at kvinners lønn ikke er forsørgerlønn, som ligger til grunn for at arbeidsløse kvinner tilbys deltidsstillinger.

Vi står overfor resultatet av en eldgammel kvinnehistorie som ble videreført i vårt samfunnssystems måte å ordne forsørginga og den sosiale organiseringa av samfunnets mennesker på.

Kvinneforskeren Jorun Solheim skriver i likelønnsstafetten på Like lønnskommisjonens hjemmeside, *www.likelonn 2007*:

Forestillingen om den mannlige forsørger og kvinnen som helt eller delvis økonomisk avhengig utgjør et grunnleggende aspekt ved det moderne kjønnsforholdet. Selv om dette er kulturelle forestillinger som i dag er i endring, tror jeg at de likevel sitter ganske dypt. De utgjør en underliggende symbolstruktur som fremdeles preger kvinners og menns valg når det gjelder arbeid og familie, og de preger også samfunnets tilrettelegging av rammebetingelser – som for eksempel at foreldrepermisjonen er beregnet ut fra en gjennomsnittlig kvinnelønn snarere enn en mannlønn.

Personlig tror jeg derfor at så lenge det mannlige forsørgeridealet består, så vil vi fortsette å ha et likelønnsproblem. Dette handler med andre ord ikke bare om økonomi, men også om kultur. Eller om økonomi som kultur.

Kjersti Ericsson legger i boka, *Søstre, kamerater*, også vekt på et element hun kaller «den største biten til far». Maktforholdet mellom kvinner og menn, der menn var overordna kvinnene både i familien og i samfunnet, har fra før kapitalismen kommet til uttrykk i at kvinner har hatt mindre tilgang på og kontroll over ressurser. Kvinner har for eksempel spist sist – og minst – uavhengig av behov. Dette mønstret ble opprettholdt da mat og andre livsnødvendigheter gikk over fra å bli utdelt i form av naturalia til å bli utdelt i form av pengelønn. Dermed «trengte» (etter samfunnets oppfatning) kvinner mindre for å opprettholde arbeidskrafta – kvinners arbeidskraft fikk mindre verdi. Når kvinner får mindre lønn enn menn, er dette derfor et uttrykk for maktforholdet mellom kjønna, slik kapitalismen har

overtatt dette og bygd det inn i sitt økonomiske system. I dag kommer det samme mønstret til uttrykk i at 12-årige gutter bruker 3000 kroner mer i året enn 12-årige jenter, og at gutter får dyrere julepresanger.

Familien er fortsatt grunnenheten i samfunnet

Svært mange kvinner er i dag økonomisk sjølstendige og forsørger seg sjøl, enten de lever alene eller i ekteskap/samboerforhold, og familier er i stadig større grad avhengige av 1½–2 inntekter. Dette gjør at den lave kvinnelønna kommer i stadig skarpere motsetning til det virkelige livet. På den andre siden er familien fortsatt den økonomiske grunnenheten i samfunnet, og samfunnet baserer seg på at kvinnene fortsatt har hovedansvaret for unger og familie, blant annet uttrykt i at svært mange kvinner tilpasser sin arbeidsdag/type jobb etter familiens behov. Menns forsørgeransvar og kvinners hovedansvar for arbeidet i familien er ikke bare en gammel myte, men lever fortsatt aktivt både i holdninger og i dagens organisering av samfunnet, slik Jorun Solheim også peker på.

Kampen for å heve kvinnelønna henger sammen med kampen for å endre både den grunnleggende organiseringa av samfunnet og forestillinger om at menns arbeid er viktigere enn kvinners.

Dette betyr imidlertid ikke at det er for vanskelig til å få gjort noe med. Kvinner krever slutt på den åpenbart urettferdige og uakseptable ulikelønna, og om dagens samfunnsorganisering står i veien for å oppheve den, ja da må vi organisere arbeidsliv og samfunn annerledes!